

Sortera rätt i den nya brevkorgen

En liten vägledning i hanterandet av e-post

Som barn önskade jag att jag skulle få ett riktigt telegram – ett sådant med handklitrade teleprinterremсор som levererades av ett bud vid dörren. Men utvecklingen sprang ifrån telegrammen. När det äntligen blev min tur lästes meddelandet bara upp över telefonen och resterna singlar ner nästa dag med den vanliga posten. Det blev dyrt och opraktiskt att skicka ut personal med papperslappar när man kunde sitta på en central och telefonera.

Vi står inför samma omvälvning i kommunikation igen. Det kommer te sig dyrt och opraktiskt att låta bära ut provsvar och kallelser som brev. Ett utskick som kan kosta tusentals kronor i porto kan sändas iväg över Internet med en knapptryckning nästan gratis. Träd och ryggar sparas. Enligt en marknadsundersökning av Sifo Interactive är totalt 34 procent av befolkningen ute på Internet någon gång i månaden. I åldersgruppen under 24 år är siffran 59 procent. Män använder nätet i större utsträckning än kvinnor – 41 procent är ute på nätet någon gång i månaden mot 27 procent av kvinnorna. Däremot ses den största ökningen av Internetanvän-

dandet hos kvinnorna. Om några år kommer en stor majoritet vara uppkopplade. Det blir svårt att försvara korrespondens per brev då. Brev blir ett lyxigare alternativ – som väljs för särskilda ändamål.

Elektronisk post, e-post, har funnits så länge som datanätverk har funnits. Det är först nu i och med Internet som den har fått en sådan genomslagskraft. Inom några minuter kan man nå en kollega på andra sidan jordklotet och – förutsatt att han eller hon sitter uppkopplad – få ett svar. På många sätt är e-post artigare än ett telefonsamtal som kan komma olägligt. E-post förenklar där brev gärna vill krångla till.

Program

De flesta av oss använder särskilda (mail)program för att skriva och ta emot brev. Visst kan man logga in direkt på en dator och skicka brev från kommandoraden men man missar många finesser på detta sätt. Som svenskar har vi dessutom bekymret med å, ä, och ö som måste översättas innan de skickas över Nätet.

De två stora webbläsarna Netscape och Internet Explorer – som bägge är gratis – har inbyggda e-postfunktioner. Nyligen valdes Microsofts Outlook som följer med Office97 och dess kostnadsfria lillasyster Outlook Express till bästa e-postprogram av cnet. Tyvärr kräver bägge programmen att man installerar Microsofts senaste webbläsare på sin dator.

Det populäraste fristående programmet heter Eudora. Vill man ha den fulla s k professionella version som bl a har filterfunktioner kostar det strax under 500 kr. Eudora finns även i en bantad

och gratis Lite-version för att kunna vinna kunder.

POP och IMAP

En e-postadress består som bekant av två delar åtskilda av tecknet @ (snabel-a). Förenklat kan man säga att den högra delen identifierar en unik dator eller server på Internet, den vänstra delen en unik användare på datorn. Ska man vara mer exakt, så ger den högra delen domännamnet. En dator kan vara värd för flera domäner. Man behöver med andra ord inte skaffa sig en egen server om man vill vara unik på Internet utan bara registrera domänet som i sin tur placeras hos den Internetleverantör som är lämpligast.

Inom Sveriges landsting finns ett enhetligt adresssystem som gör det lätt att tyda varifrån ett brev kommer: namn@klinik.sjukhus.landsting.land.

Det är till serverdatorn som e-posten kommer. Sitter man på sjukhuset läser man posten direkt på nätverket. Är man hemma har man för det mesta en uppringningsförbindelse; man kopplar hemdatorn till en Internetserver med hjälp av ett modem och telenätet.

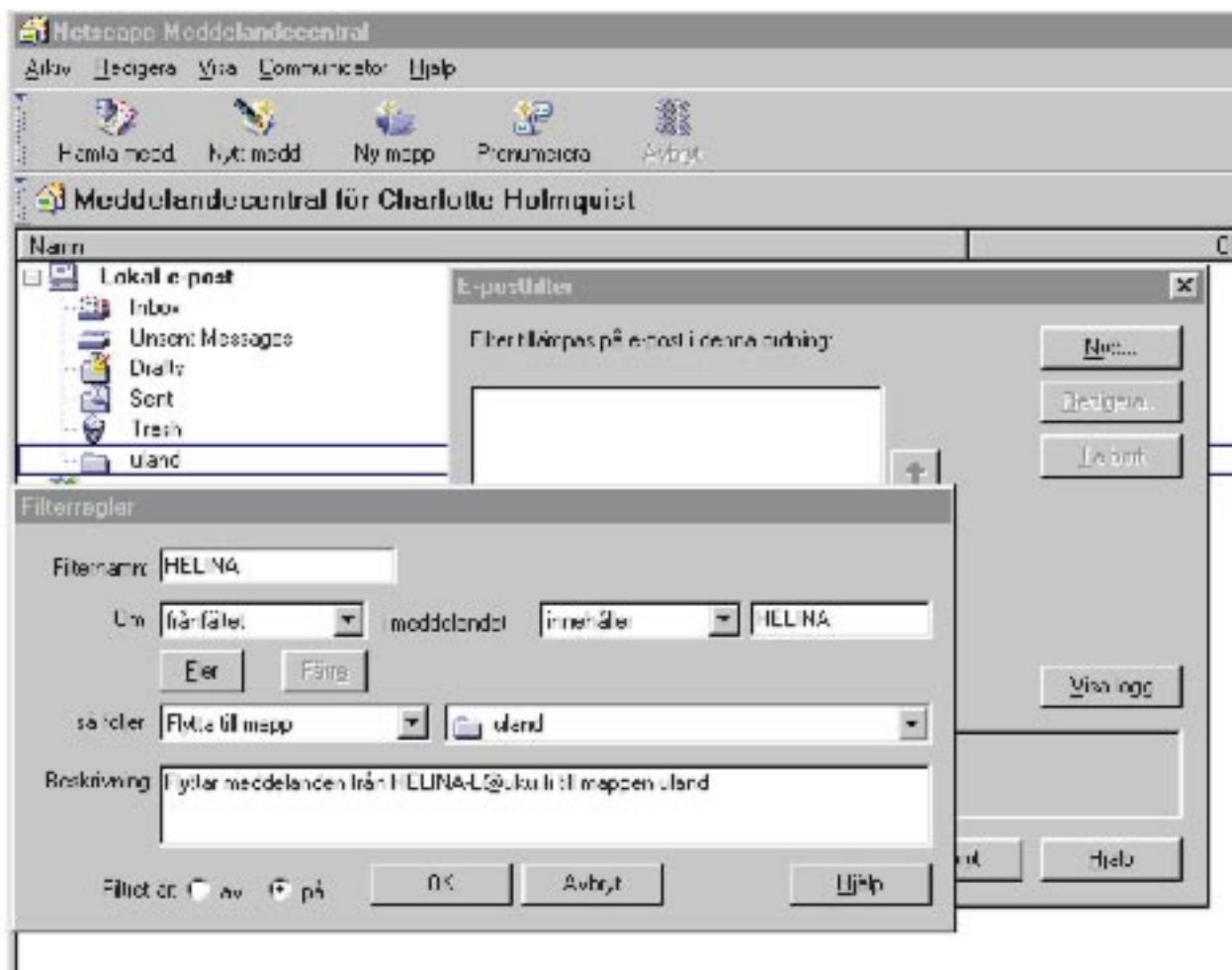
Oftast har man ett sk POP-konto (post office protocol) som innebär att brev och bilagor laddas hem till den egna datorn. Det kan vara bra att känna till begreppet IMAP (Internet message access protocol) som betyder att brevlådor och bilagor hanteras på serverdatorn. Nackdelen med IMAP är att man måste vara uppkopplad till servern för att kunna gå igenom sin post.

Webmail

Är man på resande fot är det praktiskt med s k webmail – företag som er-

TEXT

CHARLOTTE HOLMQUIST
leg läk, specialist allmänkirurgi
e-post: ch@advivum.se
http://www.advivum.se

bjuder gratis e-post mot att man låter sig exponeras för annonser på de Internet-sidor som utgör gränssnittet till tjänsten. Hotmail (<http://www.hotmail.com>) grundades 1995 av Sabeer Bhatia and Jack Smith. Deras vision var att vem som helst, var som helst i världen skulle ha tillgång till e-post utan att behöva äga en dator. Idag finns det 40 miljoner Hotmail-konton. Förra året köptes Hotmail upp av Microsoft.

Även om det s k POP3-protokollet i teorin låter vilken dator som helst på Internet läsa posten på servern, begränsar allt fler leverantörer möjligheten att skicka brev annat än när man har en direkt modemförbindelse – vilket blir dyrt om man ringer från den där kardiologkonferensen i Kuala Lumpur. POP3 kräver också att inställningarna ändras i programvaran på datorn man har tillgång till, vilket inte alltid är populärt. Med en webmailadress krävs det bara att man har tillgång till Internet för att kunna kontrollera sin post.

Brevlistor

Liszt (<http://www.liszt.com>) är en katalog över de brevlister som finns på Internet. Den har idag över 80 000 poster. I underkatalogen Medicine hittar man tyvärr bara 23 listor. Då är det bättre

att gå till Medical Matrix (<http://www.medmatrix.org/index.asp>) där listorna är katalogiserade under varje specialitet, från Add Med Addiction Medicine Mail List till Trauma-List Mail List. Gör man en sökning på enbart »Mail List» får Medical Matrix fram 168 stycken.

Man måste skilja på adressen till själva listan och adressen till det program som sköter administrationen av listan, den s k postroboten (Majordomo eller Listserv).

Inläggen skickas till listan medan kommandon som gäller prenumerationen skickas till roboten. Listmedlemmarna kan inte påverka varandras prenumeration så ett kommando skickat till listan utgör bara ett irritationsmoment.

Allt fler kliniker upptäcker fördelen med en intern brevlista istället för att sprida stenciler i personalens brevfack.

Nyhetslistor

Nyhetslistor är ett bekvämt sätt att hålla sig à jour med ett ämne via Internet. Medical Link publicerar ett nyhetsbrev med det senaste inom hälsa och medicin från den egna sajten. För att registrera sig går man till sidan <http://www.medicalink.se/reg.phtml>

Filter

Är man med i några diskussionslistor kan dagens skörd av elektronisk post bli överväldigande. Då är det praktiskt att ha en inbyggd sekreterare i programmet som sorterar meddelandena åt en. Sekreteraren heter filter. Man skapar brevmappar med lämpliga namn och ställer in filtret så att brev från en viss adress eller med en viss rubrik hamnar automatiskt i rätt mapp. Att mappen innehåller nya meddelanden markeras på olika sätt av programmen. In-lådan kan hållas ganska smärt och viktiga brev löper mindre risk att försvinna i mängden. Det går naturligtvis utmärkt att ställa in filter så att meddelanden från en viss avsändare går direkt ner i soptunnan. Eudora pro medger även att förprogrammerade svar skickas automatiskt enligt kriterier.

Spam

Spamming är Internets motsvarighet till direktreklam. Internettekniken medger att ett företag eller en person kan skicka ut brev till hundratusentals personer. Skillnaden är att det är mottagaren som betalar reklamen i förlorad tid och uppkopplingsavgift. Varje gång man låter sin e-postadress förflytta sig över Internet riskerar man att den kan

Så här använder du filter i Netscape 4.0

1. Öppna dialogrutan E-postfilter genom att öppna menyn »Redigera» och välja »E-postfilter».

2. För att skapa ett filter klickar du på »Nytt». Då öppnas dialogrutan »Filterregler».

3. Ange eller ändra namnet på ett filter i rutan »Filternamn». Alla filter måste ha ett namn. I exemplet väljs brevlistan namn som filternamn, men filternamnet är helt godtyckligt.

4. Ange villkor för matchande meddelanden. För vårt filter måste avsändaren innehålla texten »HELINA».

5. Ange vilken åtgärd filtret ska utföra. I exemplet flyttas alla meddelanden från HELINA-L@uku.fi till mappen »uland».

6. Se till att filtret är aktiverat genom att klicka på »På».

7. Spara filtret och dess regler och återgå till dialogrutan »Filter» genom att klicka på »OK». För att ångöra de ändringar du gjort i filterreglerna och återgå till dialogrutan »e-postfilter», klickar du på »Avbryt». •

Så prenumererar du på en brevlista

För att prenumerera på SLS Laparoscopic Surgery Mail List skickar man ett brev till postroboten Majordomo med adressen majordomo@indra.com. Själva brevet innehåller endast texten: subscribe SLS-List

Man bör spara det meddelande som postroboten skickar tillbaka som bekräftelse på prenumerationen! Det innehåller viktig information som är bra att ha den dag man vill hoppa av listan.

Inlägg till listan skickas till listans adress SLS-List@indra.com

Kommandona kan skilja sig lite mellan olika brevlister och robotar. För att få en lista på styror skickar man följande meddelande till roboten: help

Det hör till god ton att endast skicka inlägg som för diskussionen vidare. »Jag håller med» eller »Det har jag också undrat» är exempel på brev som endast skräpar ner mottagarnas brevlådor. •

snappas upp av särskilda program och så hamna på en spamlista. För att förhindra detta lägger en del till en nonsenssträng efter adressen så att brevhuvudet inte avslöjar adressen för programmet. I brevets signatur instruerar man den tänkta mottagaren att klippa bort nonsensdelen innan svaret skickas iväg.

E-postkataloger

Det är ingen större vits med elektronisk post om man inte kan hitta den man söker. I Sverige har Telia (<http://epostkatalogen.telia.com>), AU-system (<http://www.ausys.com>) och Posten (<http://www.epostkatalogen.com>) upprättat register. Tyvärr är katalogerna även en guldgruva för dem som ägnar sig åt spamming varför man försöker ta fram verktyg som ska förhindra automatisk sökning av katalogerna.

Säkerhet

Man har jämfört e-post med vykort – vill någon läsa ett meddelande är det fritt fram. Det krävs lite klurighet och motivation men det är i princip enkelt. Allt ifrån program, som kan sättas att tjuvlyssna på dataströmmen för att hämta in alla meddelanden som innehåller en viss textsträng, till nyfikna administratörer i det egna nätverket, gör e-post till ett otryggt medium för känslig information. Lösningen heter kryptering. Genom att chiffrera brevet utrustas det med ett elektroniskt kuvert som är mycket säkrare än de papperskonvolut vi är vana vid.

Den traditionella krypteringen innebär att både sändare och mottagare hade tillgång till samma nyckel. Om nyckeln var en chifferbok, en algoritm eller en maskin spelade ingen roll. Sändare och mottagare måste känna varandra och komma överens om nyckeln. Den krypteringsform som dominerar datakommunikation använder en sk offentlig nyckel, en textsträng, som publiceras på Nätet. När ett meddelande skall skickas till nyckelns ägare använder sändaren den offentliga nyckeln för att kryptera det. Ägaren har i sin tur en egen privat nyckel som dekrypterar meddelandet. Systemet fungerar som en brevlåda med lås; vem som helst kan lägga brev i den men bara ägaren kan låsa upp den.

Deponeringen av offentliga nycklar är en säkerhetsfråga i sig. Ska man skicka känslig information behöver man veta att nyckeln man använder för krypteringen tillhör rätt person.

Virus

Virus är små, självständiga program som infekterar datorer via smittade disketter eller program som laddas hem ifrån Internet. De kan vara mer eller mindre skadliga. En del raderar all in-

formation på den drabbade datorn medan andra inte påverkar datorns funktion nämnvärt. Ingen vill dock riskera att få in smittan bland sina egna filer. Tidigare sade man att e-post inte kunde sprida virus. Detta är numera en sanning med modifikation. Själva textsträngen, orden, kan inte smitta men bilagorna kan. Dels kan naturligtvis alla program som skickas med e-post innehålla virus.

Del kan dessutom dokument som innehåller makron vara smittade. Alla Office-dokument har förmågan att sprida sk makrovirus.

Ytterligare en ingångsport för virus är det web-dokument som de nya mailprogrammen genererar. Dessa kan innehålla koder som startar bilagor som i sin tur kan vara smittade.

Man bör kontrollera alla bilagor med ett virussökarprogram om man inte slänger dem direkt. Öppnar man ett okänt MsOffice-dokument gör man det helst med alla makron inaktiverade.

Filer via e-post

Vill man hämta filer över nätet är det inte bara den egna förbindelsen med servern – oftast modemmet – som bestämmer hastigheten, utan även trafiken på Internet och belastningen på datorn som hårbärger filen. Är filen mycket populär kan det ta plågsamt lång tid att få hem den.

Ett elegant sätt att hålla kostnaderna nere är att rekvirera filen till den egna e-postlådan. Netmor erbjuder just en sådan tjänst, WwwFetch (<http://www.wwwfetch.com>). Nästa gång man loggar in ligger filen och väntar med resten av breven och laddas ner med maximal hastighet.

Fax via e-post

Behöver man faxa till en e-postlös kollega i Sverige från den där konferensen i Kuala Lumpur kan man ta hjälp av SUNET. Genom att skicka ett meddelande till förmann.efternamn@[telefonnummer inklusive riktnummer].fax.sunet.se – tex anders.ahl@f08123456.fax.sunet.se – når du enkelt fram. Notera att man måste skriva ett f framför telefonnumret. Numret får inte innehålla bindestreck eller mellanslag. Undvik också å, ä och ö i namnet.

Sammanfattning

I går morse, idag Internet, har det sagts. På ett sätt kan man säga att telegramsens tid är tillbaka. Korta, kärnfulla meddelanden som levereras omgående. Fast snabbare, billigare, enklare och snart i var mans hem. E-post, enligt darwinistiska principer, kommer att erövra platsen som det primära kommunikationsmedlet från den sk snigelposten. Frågan är inte längre om, utan när. •